

УДК 330.322:631.11

Чеканська Л.А.

аспірант кафедри адміністративного менеджменту
та зовнішньоекономічної діяльності
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ РЕГІОНУ

У статті проведено дослідження особливостей інвестиційного забезпечення аграрної сфери як на національному, так і на регіональному рівнях, з метою аналізу інвестиційного забезпечення розвитку аграрного виробництва країни і регіону та виявлення основних напрямів ефективності їх використання. Розглянуто основні проблеми інвестиційного забезпечення аграрного виробництва регіону.

Ключові слова: інвестиції, аграрна сфера, державна підтримка, капітальні інвестиції, іноземні інвестиції, джерела фінансування.

Чеканская Л.А. ИНВЕСТИЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ АГРАРНЫХ ФОРМИРОВАНИЙ РЕГИОНА

В статье проведено исследование особенностей инвестиционного обеспечения аграрной сферы как на национальном, так и на региональном уровнях, с целью анализа инвестиционного обеспечения развития аграрного производства страны, региона и выявления основных направлений эффективности их использования. Рассмотрены основные проблемы инвестиционного обеспечения аграрного производства региона.

Ключевые слова: инвестиции, аграрная сфера, государственная поддержка, капитальные инвестиции, иностранные инвестиции, источники финансирования.

Chekanska L.A. INVESTMENT SUPPORTING THE DEVELOPMENT OF REGIONAL AGRICULTURAL UNITS

The article researched peculiarities of investment supporting the agricultural sector, both at national and regional levels in order to provide investment analysis of agricultural production of the country on the whole and the region in part and to reveal the main areas of efficiency of their use. Main issues of investment supporting the regional agricultural production were studied.

Keywords: investment, agrarian sector, national support, capital investments, foreign investments, sources of funding.

Постановка проблеми. У становленні, розвитку та ефективному функціонуванні всіх без винятку економічних систем і країн одне з визначальних місць займає аграрний сектор. Незалежно від обсягів виробництва у ньому, його частки у внутрішньому валовому продукті він являє собою ту серцевину, навколо або з безпосередньою участю якої вирішується переважна більшість соціально-економічних проблем країни. При добрій розвинутості аграрної сфери вона збагачує країну економічно, зміцнює її у військово-оборонному і політичному відношеннях, що є дуже актуальним на даний час для України, набуває значення одного із найважливіших чинників формування досить високого життєвого рівня громадян.

Однією з наріжних передумов успішного сталого розвитку аграрних формувань та їх стабільного врівноваженого економічного зростання є активізація і розширення інвестиційної діяльності аграрного виробництва в регіональному зрізі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На даний час інвестиції – найважливіший засіб подолання економічної кризи, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- та макrorівнях.

Проблеми інвестиційної привабливості, інвестування, інвестиційної активності завжди знаходилися у центрі уваги вчених-економістів. Дослідженням проблеми залучення та подальшого накопичення інвестицій в аграрній сфері економіки України, а також подоланню її кризового стану займається чимало відомих вчених-економістів, серед яких В.Г. Андрійчук, Л.М. Борщ, І.О. Бланк, А.П. Гайдучкий, М.Я. Дем'яненко, М.І. Кісіль, Г.П. Лайко, Є.О. Ланченко, Т.В. Мацибора, П.Т. Саблук, О.М. Шпичак та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Аналіз інвестиційного забезпечення роз-

витку аграрного виробництва регіону та виявлення основних напрямів ефективності їх використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головною метою економічних відносин АПК є формування конкурентоспроможного аграрно-промислового виробництва, спрямованого на вирішення політичних, соціальних, економічних завдань та забезпечення продовольчої безпеки країни. Найголовнішим на сьогодні є створення передумов для довгострокового економічного зростання, зокрема: посилення інвестиційно-інноваційного спрямування аграрної політики; визначення пріоритетів структурної перебудови, технологічного і технічного забезпечення; вирішення питань земельних відносин; структуризація власності та формування організаційно-правових структур АПК; стимулювання кооперації.

Нарощування обсягів інвестицій і підвищення ефективності їх використання в аграрному виробництві є необхідною умовою подальшого розвитку сільськогосподарства України. Тому інвестиції в АПК на сьогоднішньому етапі розвитку економіки розглядаються як одні з визначальних і домінуючих в агропромисловому комплексі [2, с. 3].

Запровадження приватної власності на землю і майно, створення умов для приватного господарювання стало суспільно-політичним актом утвердження історичної справедливості, вирішальним кроком до формування нового типу економічних відносин на селі, етапним соціальним здобутком аграрних перетворень. Завдяки цьому на селі сформовано багатуокладну систему господарювання: створено великі приватні агроформування на базі колишніх колективних підприємств, розширено і змінено особисті селянські та фермерські господарства, забезпечено свободу господарського самовизначення селян, вільний розвиток на платній основі оренди землі і майна, створено реальне конкурентне середовище.

Прискорення процесів реформування в сільському господарстві, особливо після прийняття Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» від 3 грудня 1999 р. №1529/99, призвело до трансформації організаційно-правових форм господарювання та зміни самої чисельності суб'єктів інвестиційної діяльності в сільському господарстві, що вплинуло на перебіг інвестиційних процесів як у досліджуваному районі, так і загалом по Україні (табл. 1).

Дані таблиці 1 свідчать, що за досліджуваний період чисельність суб'єктів інвестиційної діяльності по Україні та Київській області зменшилась на 3%. Загальною тенденцією є скорочення кількості сільськогосподарських виробничих кооперативів, що пов'язано із їх перетворенням в інші форми господарств. В Україні їх чисельність зменшилась на 20%, в Київській області – на 26%, а в Фастівському районі чисельність залишилась сталою.

Вивчення основних причин змін у чисельності господарств різних форм господарювання вказує на вплив суб'єктивних чинників. Так, у процесі реформування КСП в Фастівському районі не було враховано думки трудових колективів, і шляхом адміністративного

втручання колишні КСП перетворено на приватні підприємства. Як наслідок, ефекту від реформування в деяких господарствах так і не отримано.

Особливо помітним є зменшення кількості сільськогосподарських підприємств, що ведуть бухгалтерський облік в повному обсязі. Це пояснюється тим, що одні господарства припинили своє існування чи увійшли до складу великих формувань, а інші трансформовано в малі сільськогосподарські підприємства.

Дослідженнями встановлено, що серед сільськогосподарських підприємств Фастівського району є такі, що вирізняються від інших за розмірами та ресурсним забезпеченням. Зокрема, це сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Відродження» (СТОВ «Відродження»). Господарство залишається лідером галузі в Фастівському районі і впродовж багатьох років не тільки зберегло, а й наростило виробничий потенціал. Правами виробничої самостійності наділені такі підрозділи товариства, як тракторний парк, автопарк, механізований тік, молочнотоварна ферма.

У зв'язку з наявними тенденціями в динаміці показників чисельності сільськогосподарських під-

Таблиця 1

Динаміка чисельності суб'єктів інвестиційної діяльності в сільському господарстві

Рік і регіон	Всього	У тому числі					
		господарські товариства	приватні підприємства	виробничі кооперативи	фермерські господарства	державні підприємства	підприємства інших форм
2009 р.							
Україна*	57152	7819	4333	1001	42101	345	1553
Київська обл.**	1896	436	157	47	1157	44	55
Фастівський район***	47	13	6	1	22	2	3
2013 р.							
Україна*	55630	8245	4095	809	40752	269	1460
Київська обл.**	1840	455	154	35	1094	22	80
Фастівський район***	41	12	4	1	21	2	1

* Дані Державної служби статистики України [4]

** Дані Головного управління статистики у Київській області [5; 9]

*** Дані Фастівського районного управління агропромислового розвитку

Таблиця 2

Динаміка площ сільськогосподарських угідь, тис. га

Сільськогосподарські підприємства	Роки					2013 р. % до 2009 р.
	2009	2010	2011	2012	2013	
Україна, тис. га*	41596,4	41576,0	41557,6	41536,3	41525,8	99,8
у тому числі ріллі	32478,4	32476,5	32498,5	32518,4	32525,5	100,1
Київська область, тис. га**	1671,2	1669,4	1669,0	1668,7	1668,7	99,8
у тому числі ріллі	1359,5	1356,8	1356,4	1356,1	1356,1	99,7
Фастівський район, тис. га***	40,2	40,8	40,8	40,8	40,8	101,5
у тому числі рілля	38,1	38,9	38,9	38,9	38,9	102,1

* Дані Державної служби статистики України [4]

** Дані Головного управління статистики у Київській області [5–9]

*** Дані Фастівського районного управління агропромислового розвитку

Таблиця 3

Динаміка середньооблікової чисельності працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві

Сільськогосподарські підприємства	Роки					2013р. % до 2009р.
	2009	2010	2011	2012	2013	
Україна, тис. чол.*	3131,0	3094,5	3393,8	3492,4	3577,5	114,3
Київська область, тис. чол.**	70,6	59,6	58,8	52,5	53,1	75,2
Фастівський район, чол.***	1100	900	880	870	870	79,1

* Дані Державної служби статистики України [4]

** Дані Головного управління статистики у Київській області [5–9]

*** Дані Фастівського районного управління агропромислового розвитку

приємств, трансформаціями організаційно-правових форм, виникненням одних господарств і банкрутством інших очевидними є зміни і у факторах виробництва. Такими факторами в сільському господарстві є насамперед земельні ресурси (табл. 2), основні засоби, оборотні активи та трудові ресурси.

Загальна площа земельних угідь у сільськогосподарських підприємствах України, Київської області та Фастівського району за період 2009–2013 рр. залишилася практично без змін, що не можна сказати про трудові ресурси.

Тривала криза в сільськогосподарському виробництві, низький рівень оплати праці порівняно з іншими галузями економіки спричинили до того, що динаміка чисельності трудових ресурсів у Київській області, а також у досліджуваних господарствах Фастівського району має динаміку до скорочення чисельності працівників (табл. 3).

Хоча чисельність працівників, зайнятих у сільському господарстві по країні збільшилась, проте в Київській області та Фастівському районі вона зменшилась на 24,8 та 20,9% відповідно.

Разом із змінами в рівнях забезпеченості сільськогосподарських підприємств земельними і трудовими ресурсами відбулися зміни в динаміці рівня рентабельності підприємств Фастівського району (табл. 4).

Великі господарства Фастівського району з року в рік посідають вагоме місце серед товаровиробників продукції, вони становлять приблизно 10% від загальної кількості підприємств району. Концентрація в цих господарствах більше половини земельного, майже 23% фінансового та 28% людського капіталу призвела до того, що вони стали виробляти значну частину продукції рослинництва та тваринництва. Наприклад, СТОВ «Відродження» в 2013 р. виробило близько 20% загального обсягу зерна ранньої групи. По результатах об'їзду полів у 2013 р., на предмет ведення культур землеробства СТОВ «Відродження» зайняло I місце серед сільськогосподарських підприємств району.

У динаміці капітальних інвестицій у галузі економіки Київської області за 2006–2013 рр. помітна тенденція до зростання, хоча в 2009 р. проя-

Таблиця 4

**Динаміка фінансових результатів сільськогосподарської діяльності підприємств
Фастівського району Київської області, тис. грн.**

Показники	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Велико- та середньотоварні сільськогосподарські виробники					
Виручка від реалізації	25039,0	25603,0	9808,9	16471,2	15250
Повна собівартість	23310,0	23933,0	9656,9	14334,1	13409
Прибуток	1933,0	1670,0	586	696,1	1814
Збиток	204,0	-	434	-	-
Рентабельність, %	4	10,7	7	12,3	13,9
Суб'єкти малого господарювання					
Виручка від реалізації	50431,3	41469,3	89399,1	69102,0	42865,6
Повна собівартість	44405,3	35518,3	85179,1	59650,6	38637,2
Прибуток	18824,4	7823,1	6258	11191,4	5050,8
Збиток	3267,2	1872,1	2217,9	519,0	795,4
Рентабельність, %	20,7	22,15	6,7	18,3	11,3
Загальна рентабельність по району	11,5	12,8	4,4	11,7	11,7

* Дані Фастівського районного управління агропромислового розвитку

Таблиця 5

Динаміка капітальних інвестицій в Київській області, млн. грн.

Роки	Економіка області, всього		В т. ч. сільське господарство	
	млн. грн	% до попереднього року	млн. грн	% до попереднього року
2009	9955,4	58,8	886,9	61,2
2010	11331,0	113,8	978,0	110,3
2011	17673,0	156,0	1378,0	140,9
2012	20367,0	115,2	1444,0	104,8
2013	20697,0	101,6	1515,0	105,0

* Дані Головного управління статистики у Київській області [5–9]

Таблиця 6

Динаміка іноземного інвестування

Роки	Іноземні інвестиції на кінець року, млн. дол. США					
	Економіка всього		В тому числі сільське господарство			
	Україна*	Київська обл.**	Україна*	Частка у загальному обсязі інвестицій, відсотків	Київська обл.**	Частка у загальному обсязі інвестицій, %
2009	40026,8	1507,4	871,4	2,2	241,1	16,0
2010	44708,0	1603,0	833,7	1,9	152,5	9,5
2011	49362,3	1718,9	813,4	1,6	138,4	8,1
2012	54462,4	1927,7	800,7	1,5	128,6	6,7
2013	58156,9	1948,3	839,3	1,4	132,6	6,8

* Дані Головного управління статистики у Київській області [5–9]

вився її нестійкий характер, коли було інвестовано в 1,7 рази менше коштів, ніж у попередньому році. В 2010 р. знову відбулося зростання інвестицій – до 11 331 млн. грн., а в 2013 р. – до 20697 млн. грн. Схожа ситуація проглядається і в капітальному інвестуванні аграрного сектору (табл. 5).

Кризова динаміка супроводжувалась зупинкою капітального будівництва об'єктів тваринницьких галузей та споруд для зберігання продукції в рослинництві, припиненням робіт з водної меліорації сільськогосподарських угідь.

За період 2009–2013 рр. інвестиції в сільське, лісове та рибне господарство в Київській області зросли в два рази, проте хотілося б зазначити, що з кожним роком частка приватних інвестицій зростає, а державних, відповідно, – скорочується.

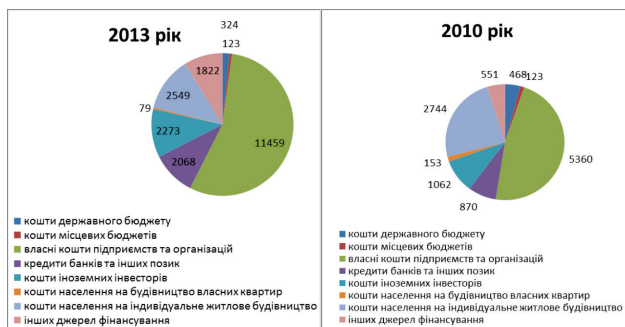

Рис. 1. Динаміка капітальних інвестицій за джерелами фінансування Київської області (у фактичних цінах, млн. грн.)

Дані Головного управління статистики у Київській області [6; 9]

У структурі джерел інвестування Київської області визначальну роль відіграють власні кошти підприємств, питома вага яких становить понад половину обсягів інвестицій в основний капітал, за досліджуваній період обсяг яких зріс в 2,1 рази. Крім того, важливими джерелами інвестиційних ресурсів є кошти державного та місцевого бюджетів, кредитні ресурси банків та інших фінансових установ, кошти населення на будівництво житла, кошти іноземних інвесторів. Слід відзначити, що у розпал фінансово-економічної кризи вагомість інвестування власних коштів підприємств різко зросла (у 2009 р. 63,3%), що було зумовлено насамперед зменшенням бюджетного фінансування та ускладненням доступу до кредитних інвестиційних ресурсів.

Можливості здійснення інвестиційної діяльності підприємств визначаються їхнім фінансовим становищем, адже саме прибуткова господарська діяльність дозволяє підприємствам спрямовувати кошти на капітальні інвестиції, а також є необхідною умовою для залучення кредитних ресурсів на реалізацію інвестиційних завдань. Саме покращення фінансового становища підприємств стало основною передумовою активізації їхньої інвестиційної діяльності у досліджуваній період.

Слід відзначити також значне зростання частки капітальних інвестицій за рахунок залучених кредитних коштів – з 870 млн. грн. в 2010 р. до 2068 млн. грн. в 2013 р. В умовах нестійкості фінансового становища більшості підприємств це створює ризики управління капіталом на підприємствах, оскільки вимагає постійної підтримки кредитоспроможності та забезпеченості власними коштами з метою збереження можливості продовжувати свою діяльність. Крім того, переважання у структурі кредитних зобов'язань підприємств короткострокових

кредитних ресурсів може призвести до зниження ліквідності фінансових активів підприємств внаслідок необхідності погашення кредиторської заборгованості у короткостроковому періоді.

Згідно з рейтинговою оцінкою областей України, Київська область у 2013 р. за значенням індексу інвестиційної привабливості, проведеної Київським міжнародним інститутом соціології спільно з Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій на замовлення Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України, знаходиться на 13-му місці [3].

Свідченням інвестиційної привабливості сільськогосподарства області, зокрема, для закордонних інвесторів, є загальні розміри іноземних інвестицій (табл. 6).

Залучення іноземних інвестицій є одним із шляхів вирішення проблеми нестачі ресурсів. Однак, виходячи із наведених даних, це джерело використовується в регіоні не найкращим чином, проте позитивна динаміка все ж відслідковується. Частка іноземних інвестицій в сільське господарство в загальній сумі інвестицій в економіці області зменшилась з 16% до 6,8%, на це вплинула нестабільна ситуація в державі.

Слід зазначити, що через несприятливий інвестиційний клімат в окремі роки відбувається відтік іноземного капіталу з сільськогосподарства, зокрема, це мало місце в 2011 р., коли їх обсяги скоротилися на 38 млн. дол. США. Обсяги іноземних інвестицій у сільському господарстві в 2012 р. зросли на 108 млн. дол. США і на кінець року склали 800,7 млн. дол. США. Майже половина цього приросту припадає на сільськогосподарські структури, зареєстровані у м. Київ. Рівень концентрації іноземного капіталу в сільському господарстві України, який характеризується їх розміром з розрахунку на 1 га угідь, у 2012 р. склав 39 дол. США. Найвищі значення цього показника було досягнуто в Івано-Франківській області завдяки інвестиціям з Данії, що склало 784 дол. США/га, у Львівській – 198, а Київській області – 139 дол. США на 1 га. Вищий рівень інвестиційної привабливості аграрного бізнесу у цих областях сприяє залученню істотних обсягів іноземного капіталу.

В світовій практиці головним джерелом фінансування інвестицій є амортизаційні відрахування, за рахунок яких фінансують понад 60% інвестицій в основний капітал. В Україні амортизація не відіграє свою головну роль – відтворення основних виробничих фондів як у вартісному вираженні, так і в натуральному. Чинне законодавство не сприяє цільовому використанню амортизаційних відрахувань, 40% яких використовується не за призначенням [1, с. 109].

Висновки з даного дослідження. Розвиток сільськогосподарства значною мірою визначається процесами оновлення і накопичення капіталу. В умовах економічної кризи та політичної ситуації в Україні дещо призупинилась інвестиційна діяльність багатьох сільськогосподарських підприємств, тому для стабілізації їх стану і наступного економічного зростання в кожному регіоні необхідно активізувати інвестиційну діяльність, мобілізувати джерела інвестицій і їх ефективно використовувати.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гайдуцький А.П. Підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору шляхом розширення бюджетної підтримки / А.П. Гайдуцький // Фінанси України. – 2005. – № 10. – С. 111–115.

2. Командровська В.Є., Обрицько Б.А. Навчальна програма дисципліни «Аграрний маркетинг» (для спеціалістів, магістрів) / В.Є. Командровська, Б.А. Обрицько. – К. : МАУП, 2004. – 24 с.
3. Матеріали офіційного сайту Державної служби статистики України // Статистична інформація. Інвестиції та основні засоби [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. «Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів 2013» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.csi.org.ua/www/wp-content/uploads/2013/04/zvitproinvestpryab.pdf>.
5. Статистичний щорічник Київської області 2009 рік // Головне управління статистики у Київській області ; під ред. С.І. Коханчук. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. – 543 с.
6. Статистичний щорічник Київської області 2010 рік // Головне управління статистики у Київській області ; під ред. С.І. Коханчук. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2011. – 515 с.
7. Статистичний щорічник Київської області 2011 рік // Головне управління статистики у Київській області ; під ред. С.І. Коханчук. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2012. – 483 с.
8. Статистичний щорічник Київської області 2012 рік // Головне управління статистики у Київській області ; під ред. Л.П. Височан. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2013. – 483 с.
9. Статистичний щорічник Київської області 2013 рік // Головне управління статистики у Київській області ; під ред. Л.П. Височан. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2014. – 515 с.

УДК 631.158:331.101.262:632.152

Чикуркова А.Д.

доктор економічних наук, професор

Подільського державного аграрно-технічного університету

Прокопчук Л.М.

кандидат економічних наук,

в. о. доцента

Подільського державного аграрно-технічного університету

ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЗА КОМПЕТЕНЦІЯМИ

Стаття присвячена вивченню питання запровадження стратегічного управління персоналом на підприємствах. Розраховано системний ефект від впровадження стратегічного управління персоналом на досліджуваному підприємстві. Розглядаються складові процесу прогнозування компетенції. Обґрунтовується необхідність процесного підходу до формування компетенцій. Висвітлюються складові процесу стратегічного управління персоналом аграрних підприємств.

Ключові слова: компетенція, стратегічне управління, персонал, освіта, кваліфікація.

Чикуркова А.Д., Прокопчук Л.М. ВНЕДРЕНИЕ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ ПО КОМПЕТЕНЦИЯМ

Статья посвящена изучению вопроса внедрения стратегического управления персоналом на предприятиях. Рассчитан системный эффект от внедрения стратегического управления персоналом на исследуемом предприятии. Рассматриваются составляющие процесса прогнозирования компетенции. Обосновывается необходимость процессного подхода к формированию компетенций. Освещаются составляющие процесса стратегического управления персоналом аграрных предприятий.

Ключевые слова: компетенция, стратегическое управление, персонал, образование, квалификация.

Chyurkova A.D., Prokopchuk L.M. IMPLEMENTATION OF STRATEGIC MANAGEMENT PERSONNEL COMPETENCY

The article is devoted to studying the introduction of strategic human resource management in enterprises. Calculated systemic effect from implementation of strategic human resource management in the target company. We consider the components of forecasting competence. The necessity of a process approach to the formation of competencies. Highlights components of strategic human resource management of agricultural enterprises.

Keywords: competence, strategic management, human resources, education, qualifications.

Постановка проблеми. Важливим елементом продуктивних сил є люди, їх майстерність, освіта, підготовка, мотивація діяльності. Конкурентоспроможність підприємства, рівень добробуту його працівників залежить від якості трудового персоналу, який змінюється під впливом вироблюваної продукції, технології, організації виробництва і праці, а також демографічних процесів, правових та моральних норм, особливостей ринку праці тощо.

Трудові ресурси – об'єкти постійної турботи з боку керівництва підприємства. Значення трудових ресурсів істотно зростає в період переходу до ринкових відносин. Інвестиційний характер виробництва, його висока наукомісткість, пріоритетність питань якості продукції змінили вимоги до працівника, підвищили значущість творчого ставлення до праці і високого професіоналізму. Це зумовило істотні зміни у принципах, методах та соціально-економічних питаннях управління трудовими ресурсами і персоналом на підприємстві.

Змінюється і ставлення до персоналу організацій, а соціальна спрямованість економічної політики держави повертає її обличчям до людини як фактора активізації економічного зростання. Управління персоналом є однією із найважливіших сфер діяльності організації, яка може багаторазово підвищити ефективність будь-якого виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам управління персоналом на аграрних підприємствах присвячено праці багатьох вітчизняних вчених-економістів: В. Андрійчука, В. Белошарка, Д. Богині, В. Василенко, В. Вітвіцького, М. Виноградського, О. Грішнєвої, С. Гудзинського, В. Дієперова, Г. Дмитренко, А. Колота, В. Колпакова, Ю. Краснова, Г. Купалової, О. Крушельницької, Е. Лібанової, І. Лотоцького, С. Лучик, М. Маліка, І. Маслової, І. Петрової, П. Саблука, В. Храмова, Г. Щєкіна, З. Шершньової, О. Шкільова, О. Шпикуляка, К. Якуби та ін.